

ПРОЦЕС НА ХАРМОНИЗИРАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ДОПИНГ КОНТРОЛ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ, В КОНТЕКСТА НА ГЛОБАЛНАТА АНТИДОПИНГОВА ПОЛИТИКА

Дима Карова

*докторант в Докторска програма "Публична администрация",
Център по публична администрация, Нов български университет*

Резюме: В статията се разглежда процеса на реформиране на системата за допинг контрол и превенция в България в контекста на глобалната антидопингова политика на WADA. Създадената нова административна структура – Антидопингов център (АДЦ) в България, като Национална Антидопингова Организация (НАДО) е с основна роля за реализирането и хармонизиране със световните стандарти на антидопинговата дейност в страната. Изследвано е структурирането и организацията на системата за допинг контрол и превенция в страната, както и степента на въвеждането на стандартите. Това ще спомогне за намаляването на различията и ще повиши ефективността на антидопинговата система в страната.

Ключови думи: Световна Антидопингова Агенция (WADA), Световен Антидопингов Кодекс (WADC), Национална Антидопингова Организация (НАДО), АДЦ, реформиране, реализиране, съгласуване, хармонизиране.

PROCESS OF HARMONIZING THE SYSTEM FOR DOPING CONTROL IN BULGARIA IN THE CONTEXT OF GLOBAL ANTI-DOPING POLICY

Dima Karova

Abstract: In the paper is discussed a process of reforming in the system of doping control and prevention in Bulgaria within context of the global anti-doping policy of WADA. Establishment of a new administrative structure, Anti-doping centre(ADC) in Bulgaria, as National Anti-Doping Organization (NADO) is presented. Implementation and harmonization of the word standards is the main activity of the ADC. The structure and the organization of the system of doping control and prevention in the country are an object of analysis.

The investigation of the stage of the implementation of the standards will help reduce the differences and increase the efficiency of the anti-doping system in the country.

Key words: WADA, NADO, ADC, WADC, reformation, implementation, harmonization, compliance

ВЪВЕДЕНИЕ

През последните 10 години настъпват значителни промени в усилията да се реши проблема с допинга в спорта в световен мащаб. През 1999 г. се създава **Световната антидопингова агенция** (WADA - World Anti-Doping Agency)¹ - **WADA**, която се утвърждава като световен регулаторен орган в антидопинговата политика. Четири години по-късно - през 2003 г. - е одобрен **Световният антидопингов кодекс на WADA** с цел съгласуване и хармонизиране на антидопинговите политики и практики навсякъде по света. По-късно Кодексът е ревизиран и UNESCO /Организация на Обединените нации за образование, наука и култура/ съставя **Антидопингова конвенция**, която законово ангажира правителствата да подкрепят WADA и да изпълняват Кодекса. Тези значителни постижения се отразяват не само върху сериозността на проблема за допинга в елитния спорт, но също и върху нарастващото значение на елитния спорт, особено на Олимпийския спорт, и на успехите в елитния спорт за правителствата и за бизнеса.

В съвременните условия елитният спорт е не само стремеж на спортисти и треньори за по-високи постижения, а и за успешно представяне в национални и международни състезания. Той се превърна в инструмент за спечелване на национален престиж и гордост за националните правителства, които финансират в основни линии подготовката и участието на спортисти в национални и международни състезания. Превръщането на елитния спорт в национална политика с оглед спечелването на повече медали в световни и олимпийски спортни прояви доведе до големи промени в неговото управление и финансиране. Спортните федерации, треньори и спортисти започнаха да се насърчават за постигането на високи спортни постижения. В света на спорта се появиха нови понятия като „цена“ за спечелването на медал, която включва не само разходите за подготовка и участие в състезанията, но и съществени премии за

спортисти и треньори. Бизнесът също оценява стойността на елитния спорт като стока, която може да се продава, и като средство за търговия на стоки и услуги, които не са свързани със спорта, затова и интереса на спонсорите към популярния спорт и към шампионите и медалистите е огромен.

Елитният спорт е важен и като дипломатически ресурс по отношение на специфични въпроси като апартейда в Южна Африка и съперничеството в Студената война между Съединените американски щати и Съветския съюз. Политизирането в спорта е демонстрирано и с бойкота на Олимпиадата в Москва 1980 г. от западните страни и ответната реакция на бойкот на Олимпийските игри през 1984 г. в Los Angeles от Съветския съюз и подкрепящия го Източен блок.

В условията на тази безпрецедентна надпревара за надмощие, спортът се превърна в инструмент за доказване на конкурентно преимущество, а високите спортни постижения, медали и рекорди, цел към която се стремят много спортисти, треньори и държави, често без оглед на средствата и начина за постигането им.

Използването на стимулиращи средства за подобряване на постиженията на спортистите стана общоизвестна истина. Те обаче представляват нелоялни методи за спечелване на конкурентни предимства и пораждат големи рискове за здравето на спортистите. Известни са и не малко случаи на спортисти фатално приключили спортната си кариера след използване на стимуланти. Това от своя страна принуди отговорни лица, спортни организации и институции да си зададат въпроса:

Каква е всъщност цената на медала? И морално оправдано ли е постигането на рекорди с помощта на непозволени средства?

Главно по тези причини и много други съображения се възприе глобална регулация за забрана и предотвратяване използването на допингови вещества, която налага коректния принцип за fair play в националния и международен спорт. Световната Антидопингова агенция /WADA/ предприе безпрецедентна борба срещу допинга в

спорта и кампании за нулева толерантност към използващите и разпространяващите допинг. В световен мащаб се създават все повече Национални Антидопингови Организации (НАДО), които да хармонизират, адаптират и реализират тази политика на местно ниво. Такава административна структура, напълно професионална, беше създадена за пръв път и в България през октомври 2010 г. Новосъздаденият Антидопингов център в България е натоварен с огромни очаквания за реформирането на вече остарялата система за допинг контрол в страната и осъществяването на адекватна, хармонизирана с WADA и други международни организации антидопингова политика, която ще възвърне имиджа на българския спорт в световен мащаб.

1. Предпоставки за формиране допинг-съмнителна среда.

Използването на допинг в спорта от дълбока древност не е нещо ново. В много източници са описани случаи на злоупотреба с допинг, някои от тях с фатални последици.[1] Добре известните Олимпийски принципи на древногръцкото общество: *високи постижения, респект един към друг, баланс между тяло и дух, fair-play* и разбира се *радост от усилията* се опорочават с всеки изминал ден, заради увеличаващата се в последните години професионализация и комерсиализация в спорта и съпътстващите ги негативни явления, като употребата на допинг.

От римско време (известно с принципа си „хляб и зрелища“), та до наши дни спорта си остава едно от най-атрактивните забавления. Зрителите имат постоянно и безгранично желание да гледат, слушат и четат за големи спортни постижения. А ако те са съпътстващи с негативни явления (напр. допинг скандали), това ги прави още по-коментирани, мистериозни и... продаваеми. Както е известно „лоша реклама няма“.

Това прави спорта основно комуникационно средство за спонсорите и цел на бизнеса за много мултимедийни компании. Лесно е: спортният език е универсален, не изисква превод, лесно разбираем и атрактивен. Медиите без много усилия излагат на показ и привличат вниманието на частни спонсори и правителства, които инвестират много средства в спорта. Заради специфичните спортно-икономически характеристики на пазара на труда на спорта обаче, парите вложени в спорта се преразпределят не еднакво между спортистите, клубовете, спортовете и спортните събития. Само малка част от тях - победителите и най-популярните и атрактивни спортове, вземат всичко. В допълнение засилването на комерсиализацията през последните години оказва неимоверен натиск върху спортистите и клубовете да достигнат върхова форма и да задържат топ ниво, колкото се може по-дълго, за да са печеливши. Това състояние често пъти граничи с предела на човешките физически възможности, което принуждава много спортисти и спортно-технически лица да посегнат към допинга.

От изследване, проведено сред страни-членки на ЕС от KPMG(2002), и направения социо-икономически анализ е видно също, че главно три са причините за възникване и развитие на допинг-съмнителна среда:

- Засилване комерсиализацията на спорта;
- Увеличаването на предлагането в спорта;
- Отношението на обществото.

Комерсиализирането на спорта и предлагането: *Citius Altius Fortius* (*quicker, higher, stronger*), са силно свързани и определено водят до потенциалното използване на допингови средства. В много случаи икономически са подбудите за увеличаване на броя и интензивността на спортните състезания, което принуждава спортистите от елитния спорт максимално дълго време да бъдат във върхова форма, което е почти непосилно без медикаментозно възстановяване. Увеличава се и предлагането на нови лекарствени

препарати и хранителни добавки с ясен и не дотам ясен произход, с цел повишаване на издръжливостта. Когато последното се прави не под наблюдение на спортен лекар и безконтролно, често може да се премине границата с допинга.

Какво е отношението на обществото?

От една страна то става все по-нетърпимо към използване на допинг, по подобие на използване на наркотици. От друга страна у все по-големи групи, особено сред подрастващите, нараства желанието за прием на всякакви препарати, за да изглеждат по-добре.

Докато спортистите в повечето случаи сами поемат риска да бъдат „бели мишки“ на химията, защото това има своя цена, то стотици млади хора, които черпят вдъхновение и пример от тях, излагат здравето си на риск. Нелегалният оборот на най-популярния допинг- **анаболните стероиди**, които се ползват най-масово, не само от спортистите, но и във фитнес залите от подрастващите, вече превишава оборота на наркотиците, сочат данни на Интерпол.

Агресивното поведение на американските ученици и студенти през последните години насочват специалистите към мащабно проучване, спонсорирано от щатското правителство. То сочи, че 7% от тинейджърите от горните класове са пробвали анаболни стероиди – тестостеронови препарати, за да се сдобият с фигура като на моделите или на звездите в киното или на елитни спортисти. Резултатите – тежки нарушения на половото съзряване, сърдечна недостатъчност, трайни нарушения във функцията на различни органи, проблеми с кожата, депресия, параноя и пристъпи на немотивирана агресия, твърди проф. Чарлз Йесалис от университета в Пенсилвания.

Нещо повече, залитането по новите медикаменти накара психолози да говорят за нова вълна сред младите хора – така нареченото допингово поведение – когато човек решава своите проблеми с помощта на медикаменти. А това е проблем, с който тепърва предстои да се справяме.

2. Предпоставки за формиране на обща система за противодействие на допинга.

Нарасналият неимоверно брой на допинг случаи кара отговорните институции да посочат открито вредите, които причиняват допингиращите вещества – не само на отделния човек, но и на спортните ценности като цяло.

Мощната допинг индустрия трябваше да срещне сериозен отпор. Срещу ескалиращия проблем с допинга трябваше да се приложат адекватни ответни мерки.

В тази сложна ситуация, в която се поставиха под съмнение спортните резултати и беше сериозно накърнен имиджа на спорта и бе поставено на карта бъдещото му развитие, Международната аматьорска федерация по лека атлетика (IAAF) става първата международна спортна федерация, която забранява употребата на допинг в спортни състезания. Много други федерации я последват, но борбата с допинга е все още в своята детска възраст и е слабо ефективна.

Програми за тестване на употребата на допинг са въведени в края на 60-те години, но те са били несистемни.

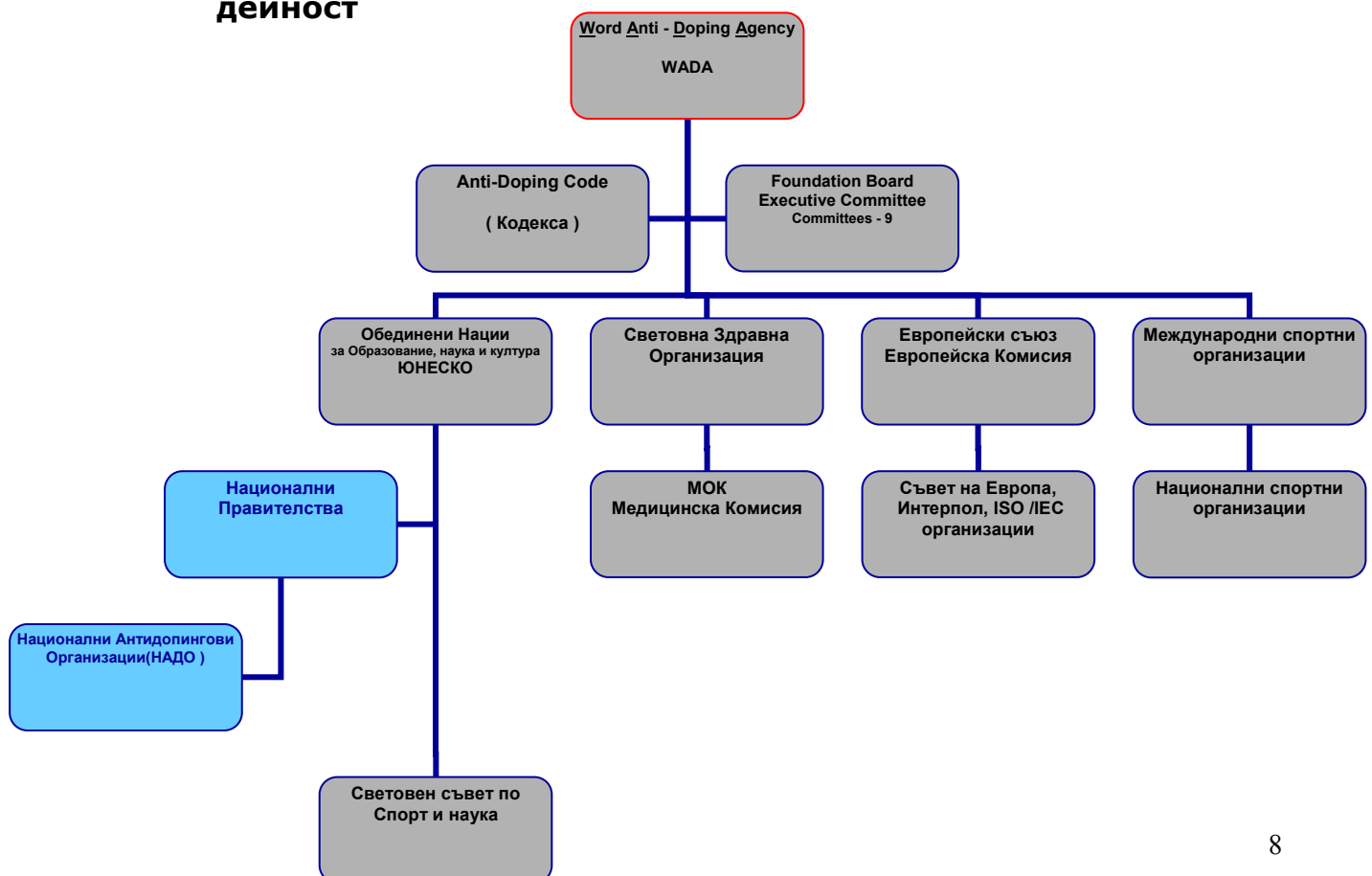
Първата голяма крачка в борбата с допинга е направена през 1960 г., когато Съвета на Европа приема резолюция срещу употребата на допинг в спорта. Първото антидопингово законодателство се появява във Франция през 1963 г., последвана от Белгия през 1965 г. През 1967 г. Международният олимпийски комитет (МОК) създава съответната медицинска комисия, с функции и правомощия за борба срещу употребата на допинг. Допинг тестове са въведени за пръв път по време на Летните олимпийски игри в Мексико през 1968 г. и Зимните олимпийски игри в Гренобъл. Създаден е Списък на забранените вещества и методи в спорта - 1967 г., въпреки, че техническото оборудване на лабораториите и процедурите за тестване все още не са достатъчно надеждни. Все повече национални и

международни институции предприемат антидопингови инициативи. На приема на все по-нови допингови вещества, се противопоставят все по мощни технологии в антидопинговите лаборатории за откриването им.

През 1983 г. антидопинговият контрол направи нова решаваща крачка с въвеждането в лабораториите на газхроматографията и мас-спектрометрията като нови методи за анализ, които се прилагат и до днес и позволяват по-ефективно тестване на допинг пробите. Резултатът – скандал по време на Панамериканските игри в Каракас (1983), на които много състезатели дават положителни проби за употреба на допинг, а останалите напускат игрите, без да участват в състезанията.

От същата година и понастоящем се провежда ежегодния Workshop по допинг анализ в Кьолн, Германия, само за членове на акредитирани антидопингови лаборатории, световен форум за най-новите научни изследвания в инструменталния допинг анализ.

3. Изграждане на глобална система за антидопингова дейност

До средата на 90-те години политиката спрямо допинга достига предела си и перспективите за по-нататъшно развитие са противоречиви. Оптимистично погледнато може да се каже, че се наблюдава подобрен международен политически климат. Нараства броят на страните, основали **антидопингови агенции/НАДО-Национални антидопингови организации/**, които повсеместно налагат респект. Повечето страни участват в многостранни споразумения като Международното антидопингово споразумение между малка групи страни, сред които Австралия, Канада, Холандия и Швеция, което позволява разпространяването на добри практики в тестването и обучението и действа като лоби в рамките на по-широката глобална политическа и спортна общност.

Една по-песимистична оценка на състоянието на антидопинговата политика в средата на 90-те години противопоставя доказателствата за прогрес срещу осъзнатите ограничения на режима за тестване. Бен Джонсън например е бил тестван 15 пъти, докато е използвал стероиди, преди да даде положителен резултат на Олимпиадата в Сеул'88, което говори за неефективен контрол. Съществуват все повече доказателства за употребата на лекарства, които не могат да се открият с настоящите методи за допинг контрол. Еритропоетин и човешкият хормон на растежа (hGH) са две от тях, които предизвикаха през периода от 2000-та година насам голяма загриженост, заради повишената злоупотреба с тях. Международният олимпийски комитет и федерациите са напълно наясно каква е цената за разработването на валидни и надеждни методи.

Всичко това обосновава необходимостта от общ, координиран подход към решаване на проблема. Досега прилаганите инструменти и подходи отново се оказват неефективни и неадекватни на динамично развиващия се проблем с използването, откриването и доказването на все по-усъвършенствани допинг вещества и методи.

4. Решителни действия в посока глобализиране на антидопинговата политика.

Както често се случва при изработване на антидопинговата политика, криза – в този случай по време на Тур дьо Франс 1998 г. - предизвиква прелом в политическата активност. Съчетават се редица фактори, които подтикват към подновяване на усилията и подкрепа на движещите сили, стоящи зад антидопинговата политика:

- размерът на допинга, открит по време на Тур дьо Франс, и броят на въвлечените колоездачи и отборни екипи; / след полицейска акция са иззети от хотелските стаи на членове на колоездачния отбор Фестина много препарати като синтетичен Еритропоетин, Растежен хормон, Тестостерон и Амфетамини/;
- световното влияние на Тур дьо Франс;
- претенциите на Международната федерация по колоездене (UCI) да бъде лидер в антидопинговата кампания;
- силата и интензивността на намесата от страна на френското правителство.

Тур дьо Франс остава в историята с името "Tour de Shame".

Решението на Международния олимпийски комитет (МОК) да свика световна конференция за допинга в Лозана през февруари 1999г. е пряка последица от събитията, свързани с Тур дьо Франс. Целите, поставени от конференцията, са „да се дискутират и да се предприемат мерки, позволяващи борбата с допинга да бъде засилена” и да се разгледа конкретното предложение да се основе нова, глобална международна антидопингова организация (МОК, 1998). Международната агенция получава подкрепа, но се налага изискването тя да бъде напълно независима от Международния олимпийски комитет. Така през **ноември 1999 г. е основана Световната антидопингова агенция (WADA)**, която е независима от Международния олимпийски комитет, и нейните две основни цели са:

- да съгласува цялостна антидопингова политика на международно ниво, развиваща общи, ефективни и минимални стандарти за допинг контрол. Наред с изпълнение на нейните задължения се очаква новата агенция да провежда *извън състезателни допинг тестове на принципа „без предупреждение“*, за по-голяма ефективност, в пълно съгласие със заинтересованите обществени и частни организации;
- да работи с властите за подпомагане на хармонизирането на антидопинговите политики и процедури, да определя референтна лаборатория, която да консултира акредитираните тестови лаборатории, и да координира образователните усилия, които са в процес на изпълнение. Очаква се също да публикува годишен Списък на забранените вещества (прес-съобщение на МОК, 9 септември 1999 г.) и да отговаря за ежегодното му допълване с нови допинг субстанции.

За последните 10 години WADA има значителен прогрес в консолидацията на своята позиция като лидер в антидопинговата политика. Основните ѝ постижения през този период са:

- получаване на подкрепа от всички големи международни спортни федерации;
- получаване на подкрепа от правителствата на водещите „спортни“ страни;
- основаване на силна финансова фондация;
- изработване на Световен антидопингов кодекс през 2003 г. и ревизиране на кодекса през 2008 г., в сила от 1.01.2009 г.

Силата, която WADA набира още от самото си създаване, се дължи основно на 4 промени от особено значение, които помагат на WADA да се утвърди толкова бързо:

- нарастващата заинтересованост на Европейския съюз (ЕС);
- формирането на Международна междуправителствена консултативна група по антидопинг в спорта (IICGADS);
- сформирането на Спортен арбитражен съд;

- разработване от UNESCO на Международна конвенция срещу допинга в спорта.

Въпреки че интереса на Европейския съюз (ЕС) към допинга се заражда още в началото на 90-те години, то в края на 90-те години ЕС става пряко заангажиран. IICGAD е създадена заради нуждата от колективен глас на държавната власт във връзка с предложението на МОК за нова световна антидопингова агенция и заради необходимостта да се избират представители от държавната власт. Появата на **Спортен арбитражен съд (CAS)**, като уважаван и влиятелен съд от последна инстанция в случаите на допинг, който съгласува националните антидопингови организации, поражда доверие сред спортистите и узаконява работата на WADA и Кодекса.

Последното, но не по важност, постижение е **ратификацията на Антидопинговата Конвенция на UNESCO [2] срещу използването на допинг в спорта**, която влиза в сила от 1 февруари 2007 г. и е ратифицирана от 41 страни до началото на 2007 година. Така тя се превръща в най-бързо ратифицираната Конвенция на Обединените нации. Конвенцията е огромна стъпка в посока на хармонизирането на антидопинговите усилия във всички страни по света и задължава страните да уеднаквят своите национални закони със Световния антидопингов кодекс.

- **Световният антидопингов кодекс (WADC) - Кодексът**

Най-значителният резултат от дейностите на WADA е Световният антидопингов кодекс (WADC), който е приет през 2003 г. и влиза в сила на 1 януари 2004 г.[3]

На 5 март 2003 г. на световната конференция в Копенхаген, посветена на допинга в спорта, над 1000 делегати, представящи 80 правителства и международни и национални спортни институции, единодушно приемат Кодекса като основа на борба срещу употребата на допинга в спорта (Декларацията от Копенхаген). Втората версия на

Кодекса е единодушно приета от учредителния борд на WADA и подписана от присъстващите 1 500 делегати на 17 ноември 2007 г. – последния ден на Третата световна конференция за допинга в спорта, проведена в Мадрид; новият кодекс влиза в сила от 1 януари 2009 г.

Страните, подписали Кодекса (т.е. организациите, подписали кодекса и съгласни да го изпълняват), включват МОК, международните федерации, Международният параолимпийски комитет, националните олимпийски комитети, националните параолимпийски комитети, организации на големи спортни събития, националните антидопингови организации) и WADA. От правителствата не се изисква да подпишат кодекса, а по-скоро да подпишат Декларацията от Копенхаген (2003) и да ратифицират, приемат и одобряват Конвенцията срещу употребата на допинг в спорта на ЮНЕСКО (вж. по-долу). Въпреки че механизмите на приемане могат да са различни, опитът за борба с допинга чрез координирана и хармонизирана програма, отразен в Кодекса, е до голяма степен съвместно усилие на спортното движение и правителствата.[4]

Кодексът работи в съгласие с 5 Международни стандарта, които целят да насърчат и хармонизират антидопинговите организации: *Забраненият списък, Международният стандарт за тестване, Международният стандарт за лабораториите⁹, Изключения за терапевтична употреба и Защита на частната и личната информация*[5]. (Фигура 1)

Фигура 1

Тези стандарти са обект на дълги консултации сред партньорите на WADA и са задължителни за всички страни, подписали Кодекса¹², в т.ч и България. Измежду тези стандарти *Забранителният списък* е „крайъгълният камък“ на Кодекса (вж. чл. 4 и сл. от Кодекса) и ключов компонент на хармонизацията. Това е един международен стандарт – Забранителен списък, преразглеждан ежегодно – определящ веществата и методите, забранени по време на състезание и извън състезания. Една от главните причини, за да има такъв *Списък* е защита здравето на спортистите. Основание за това са изключително многото страничните ефекти върху здравето от използването на анаболни стероиди и други вещества с нетерапевтична и лечебна цел, каквито са констатирани при много изследвания, разкрития, свързани с институционализиране на допинг програмата на Германската Демократична Република (ГДР) и др.

В забранителния списък веществата и методите са класифицирани по категории (напр. стероиди, стимуланти, генен допинг). Използването на забранени вещества за терапевтична употреба става със специално разрешение РТУ/TUE/. Първият Забранителен списък е публикуван през 1963 г. от МОК. От 2004 г. WADA е отговорна за неговото подготвяне и публикуване.

Три са **всеобщите критерии** за влизане на нова субстанция в него:

- а) да притежава потенциален риск за здравето на спортиста;
- б) да има потенциал за увеличаване на постиженията ;
- в) да нарушава спортния дух.

Комитет по здраве, медицина и изследвания, съставен от 11 световно известни учени в областта, ежегодно го ревизира и след съгласуване с подписалите Кодекса страни предлага последната версия на WADA Foundation Board за одобряване и публикуване най-късно до 1-ви октомври, 3 месеца преди влизането му в сила, ежегодно, за целия спортен свят.

Кодексът е базов документ, който предоставя структурата за хармонизацията на антидопинговите политики, на правилата и наредбите в спортните организации и за публичните власти. Например, Кодексът определя стандарта за минимални и максимални санкции, като допуска гъвкавост при разглеждане на обстоятелствата за всеки отделен случай (ревизираната версия на Кодекса представя по-гъвкав механизъм за определяне на санкциите). В допълнение, Кодексът осигурява важни процедурни гаранции като правото на честен съдебен процес за всеки, за когото се твърди, че е нарушил антидопинговите правила (чл. 8), които са също уеднаквени в страните.

През окт. 2005 г. един международен договор - Международната конвенция срещу употребата на допинг, е единодушно одобрена от 191 правителства на Генералната конференция на UNESCO. Конференцията позволява на правителствата да уеднаквят (принципите на Кодекса са основата за националните мерки) своята вътрешна политика с Кодекса и оттук да хармонизират световните спортни правила и публичното законодателство в борбата срещу допинга в спорта.[6]

Въпреки че Кодексът на WADA формално се основава на един инструмент на гражданското право (Пояснението към чл. 22 предвижда, че "Повечето правителства не могат да бъдат страни или да бъдат обвързани от частни неправителствени инструменти като Кодекса"), той по-скоро притежава смесена природа заради ролята, която играят публичните власти, както в процеса на вземане на решения в WADA, така и в процедурата за съставяне на Кодекса. Той постановява, че: „Поправките на Кодекса, след консултации, трябва да бъдат одобрени от мнозинство 2/3 от гласове на борда на WADA, с мнозинство от публичния сектор и на членовете на МОК.” (чл. 26.2.3).

5. Процес на хармонизиране на системата за допинг контрол в Република България.

5.1 Текущо състояние.

Във връзка с новите регулации, въведени от Световната антидопингова агенция от създаването и през 1999 г. до сега, Р България подписва и приема да изпълнява Световния Антидопингов Кодекс на WADA през 2003 г., както и Антидопинговата Конвенция на UNESCO-2007, ратифицирана със Закон на Народното събрание.

Досега обаче страната чувствително изоставше в прилагане на мерките, които е задължена да изпълни в съответствие с международните регулации в областта на борбата срещу допинга в спорта и съгласно Международните стандарти, които е приела да изпълнява. Към октомври 2010г Системата за допинг контрол /СДК/ в България е остаряла и не може да отговори на предизвикателствата, които стоят пред нея за разрешаване. Тя следва да се реформира, за да изпълни изискванията на WADA за ефективна борба срещу допинга в спорта.

Липсата на техническо, финансово и кадрово ресурсно обезпечаване през последните години на Системата за допинг контрол в страната е основната причина за незадоволителните резултати в тази област през последните години. Липсва ясна визия и стратегия за национална антидопингова политика, която да отразява глобалните промени настъпили в тази област в световен мащаб.

Последиците от това са ниска информираност и образованост на спортистите в тази област, слаба превенция и много положителни допинг проби на изявени български атлети. Само за 2 години, преди Олимпиадата в Пекин,08, бяха уличени в употребата на допинг близо 20 елитни спортисти, между които и целия национален отбор по вдигане на тежести /11 състезатели/, лекоатлети и др. Това безпорно води не само до загубата на професионални спортисти и постижения, а влияе негативно и на имиджа на България и на спорта като цяло.

Неефективната антидопингова дейност в страната поражда проблеми от правно и морално-етично естество, които са в противовес с основните принципи в спорта за fair play и подлагат под съмнения априори достиженията на българските спортисти.

Преодоляването на посочените проблеми налага вземането на комплекс от мерки и координирани действия на държавата и обществото за провеждане на съвременна, адекватна и действаща антидопингова политика, за изграждането на модерна, обективна Антидопингова система /АДС/ в страната, адекватна на съвременните тенденции в световен мащаб. Система, която да включва и изграждане на надеждна лаборатория за допинг контрол внедрила научния подход и високите технологии в своята работа, за да отговори на изискванията на WADA за акредитация.

Нараства необходимостта от структурни и функционални промени за пълното хармонизиране и адаптиране на Българската антидопингова система с тази на световната, необходимо условие за участието на Български спортисти и представители на Световни и Европейски спортни първенства, форуми и Олимпийски игри. Това е едно от условията и за избирането на България за домакинства на големи Международни спортни прояви в бъдеще. Нещо повече, при неспазването на световно-установените регулации и поетите от България ангажменти има реална опасност от стартиране на санкциониращи механизми от страна на световния регулаторен орган. Това е крайна и нежелана мярка, която WADA си запазва правото да прилага.

5.2. Предпоставки за реформиране. Създаване на Антидопингов център.

Международни задължения за провеждане на адекватна антидопингова политика в областта на спорта от страна на Република България, произтичащи от подписани и ратифицирани международни конвенции и световни стандарти в тази област (като Анти-допингова

Конвенция и Допълнителния протокол на Съвета на Европа (1992 г., 2005 г.), Конвенцията на ЮНЕСКО и Антидопинговия Кодекс на WADA), обуславят промяната, която трябва да настъпи в предвижданата новоформирана политика в тази област. Пълното хармонизиране и съответствие с международните регулации и стандарти от една страна и отразяването на спецификите на националната политика от друга, са предпоставка за моделиране на съвременна антидопингова система.

Пробите от проведения допинг контрол на българските спортисти или от провежданите на територията на страната международни състезания трябва да бъдат изследвани само след получаване на акредитация на националната лаборатория за допинг контрол от WADA, след покриване на всичките нейни изисквания и стандарти. В противен случай при извършване на допинг анализи в неакредитирана лаборатория ще се породят много проблеми от юридическо естество при констатиране и обжалване на положителните допинг случаи.

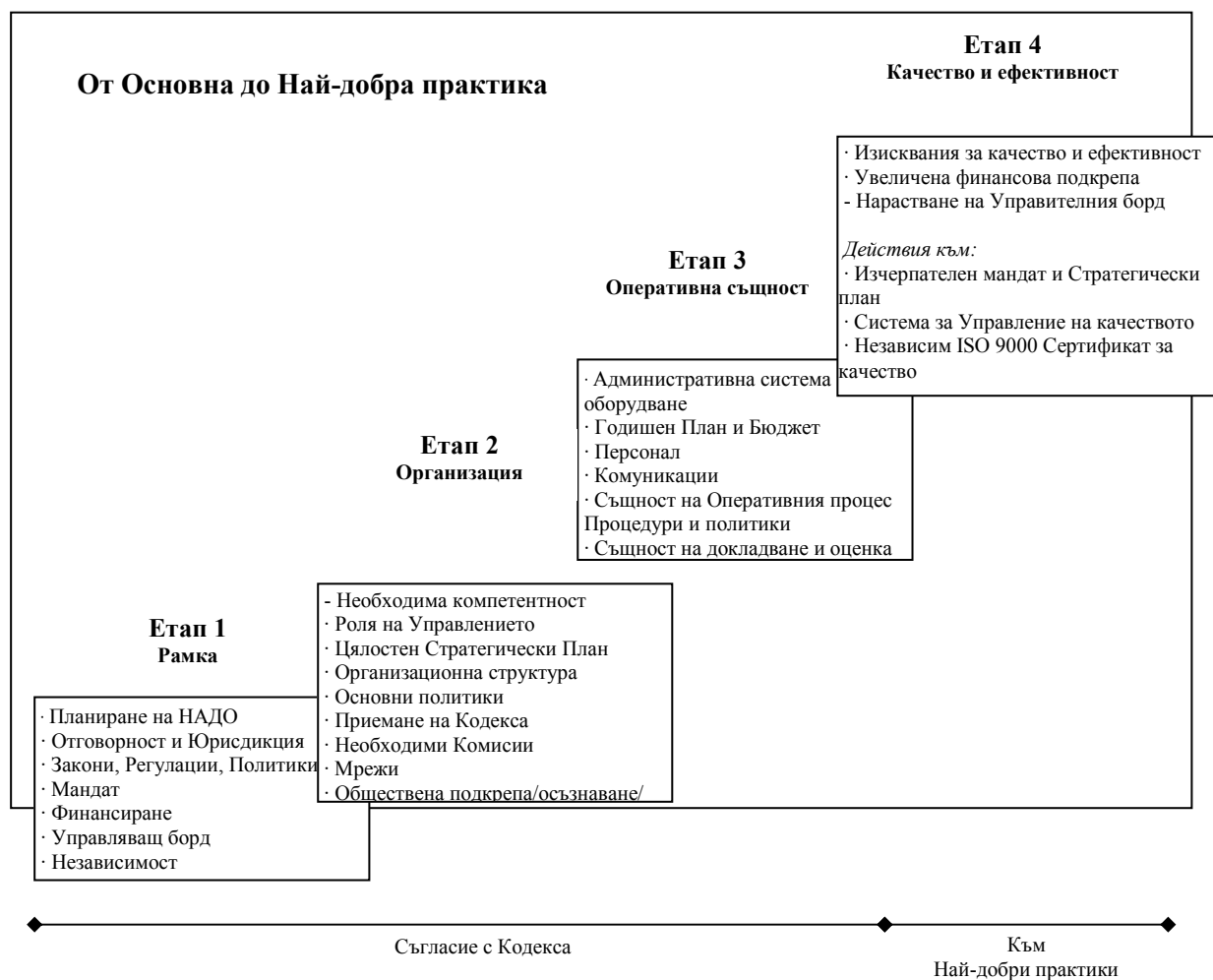
Задълженията на България, произтичащи от споменатите по-горе международни споразумения, да хармонизира вътрешно-нормативната уредба и по отношение не само на допинговия контрол, а и по отношение на превенцията.

За да бъде ефективна антидопинговата политика в България, е необходимо тя да се провежда както с оглед прилагането на закона, така и в областта на здравеопазването и превенцията, с един по-добре координиран със страните-членки и подписалите Кодекса подход. Определянето на елементите на една ефективна политика в толкова комплексна, многостранна и многопластова сфера като борбата срещу допинга е трудно, но безспорно съществуват няколко фактора, които са нужни, за да се наблюдава успешна реализация и прогрес: **национална организационна инфраструктура; достатъчно финансови ресурси; административен и научно-изследователски капацитет; политическа подкрепа; обществена подкрепа.**

Първостепенно изискване на WADA към всяка подписала страна Кодекса е изграждане на адекватни структури, способни да хармонизират, адаптират, изпълняват и прилагат световните стандарти в тази област. Предизвикателство в тази посока е **изграждането на Антидопингов център** в България, който да поеме ролята на Национална антидопингова организация /НАДО/, един от важните инструменти и част от вертикалната йерархия на WADA, натоварен и с отговорности да изпълняват провежданата от нея политика на национално ниво.

Като пример за изграждане на НАДО, според критериите на WADA, като част от The best practice rules, към които страните трябва да се придържат, могат да бъдат посочени 4 етапа на изграждане. /Вж. Таблица 1/.

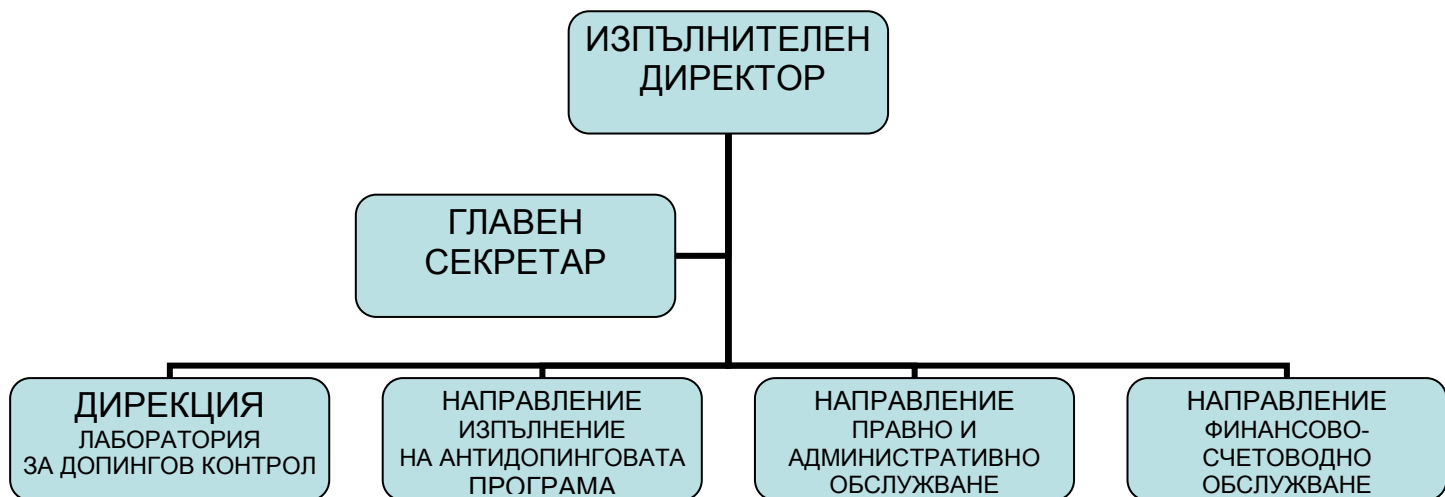
Таблица 1

Структурата на **Антидопинговия център (АДЦ)** е представена в Схема 1.

Схема 1

Антидопингов център

Антидопинговият център е административен орган, второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към Министъра на физическото възпитание и спорта, правоприемник на Националната Комисия за допинг контрол (НКДК) и Лаборатория за допингов контрол. АДЦ има юридически и автономен характер на национално ниво за антидопинговата дейност, която осъществява и е отговорен за създаването на регламенти, организация и провеждане на допинг контрола и превенция в България в съгласие със световните стандарти.

Създаването на Антидопингов център в България е юридически факт с ПМС 232/11.10.2010 г (Обн. ДВ. бр.82 от 19 Октомври 2010 г., изм. ДВ. бр.35 от 3 Май 2011 г). Това безспорно е стъпка напред и резултат от работата на много експерти и институции, работили през последните години за реализацията и професионализиране на този процес, както и проява на политическа воля и решимост на настоящото Правителство на РБ за издигане на българския спорт на качествено ново ниво, като спорт без допинг.

Деятелността на Антидопинговия център е регламентирана с **Правилник за устройството и дейността** в сила от 03.05.2011 г. приет с ПМС № 105 от 20.04.2011 г., обн. ДВ. бр. 35 от 3 Май 2011 г. и е в съгласие със световната политика в тази област, според формулираните изисквания от Световната антидопинг агенция, Съвета на Европа, Европейската комисия и ЮНЕСКО за обучение, наука и култура. Правителствената политика относно антидопинга също е съобразена с международните стандарти чрез Конвенция срещу допинга на Съвета на Европа и Допълнителния протокол към Конвенцията срещу употребата на допинг на Съвета на Европа, съставен на 12 септември 2002 г. във Варшава (ДВ, бр. 82 от 2005 г.) и ратифициран със закон от Народното събрание (ДВ, бр. 17 от 2005г.), ратифициране на Международната конвенция за борба с употребата на допинг в спорта на ЮНЕСКО, ратифицирана със закон от Народното събрание (ДВ, бр. 105 от 2006 г.) и чрез подписването на Меморандума в Копенхаген през март 2003 г., чрез който България се задължава да спазва Световния антидопинг кодекс на WADA и да го прилага. За да бъде ефективна и резултатна работата на АДЦ, е възприет програмно-проектния подход, при осъществяване на неговата дейност. Хармонизирана е напълно и в съгласие с WADA Кодекса и **Наредбата за допингов контрол при състезателна и тренировъчна дейност**, приета с Постановление на МС № 105 ОТ 20 АПРИЛ 2011 г., където са регламентиран начина на тестване чрез План за разпределение на проверките, Регистър на спортистите за тестване, Разрешения за терапевтична употреба (РТУ), лабораторни анализи, антидопинговите правила, санкции и обжалване. В нея са определени правата и отговорностите на всички участници в антидопинговия процес: спортисти, спортни федерации и организации, служебни лица. На спортистите и спортно-техническите лица, обвинени в нарушаване на утвърдените антидопингови правила, е регламентиран справедлив процес на изслушване, както и възможност за обжалване пред Български Спортен Арбитраж (БСА)

към Българския Олимпийски Комитет (БОК). По силата на тази Наредба, Българският олимпийски комитет (БОК) създаде и **Дисциплинарна комисия** за борба с допинга, която ще определя санкциите на уличени български спортисти, преди те да бъдат наложени от съответните лицензирани федерации и спортни организации. С цел изпълнението на задачите, които си е поставил Антидопинговия център, е необходимо структурирането и развитието на **Национална Анти-допингова Програма, като резултат от Национална Антидопингова стратегия и политика в тази област, включващи и изграждане, модернизиране и акредитиране към WADA на Българската лаборатория за допингов контрол.**

На тази база и отчитайки спецификите на различните видове спорт, трябва да бъдат разработени и изпълнявани Антидопингови програми от всички лицензирани Български спортни федерации, по препоръка на АДЦ за най-добри практики.

Кодексът на WADA изисква антидопинговите тестове да се анализират в акредитирани от нея лаборатории. За да бъде Българската лаборатория за допингов контрол към АДЦ акредитирана от WADA, което съвсем не е формален процес, тя трябва да бъде оборудвана и модернизирана с най-съвременна апаратура, което предстои да бъде реализирано с осъществяване на **Проект за изграждане на високотехнологична лаборатория до края на 2011 г.** Новоизградената лаборатория трябва да има неотменната подкрепа на АДЦ и държавата, да добие и поддържа International Organization for Standardization/International Electrotechnical Commission (ISO/IEC) 17025 стандартизация, както и успешно да участва в External quality assessment scheme(EQAS) на WADA. Тестваци лаборатории от различен тип могат да покрият ISO/IEC 17025, General Requirements for Competence of Testing and Calibration Laboratories, но Антидопинговите лаборатории, трябва да изпълнят и изискванията на още един стандарт – International Standard of laboratories(ISL) на WADA, разработен като разширение на ISO/IEC 17025 и както е видно

от Annex B на стандарта. Националният акредитационен орган трябва да е пълноправен член на International Laboratory Accreditation Cooperation (ILAC), за да има право да даде съответната акредитация на лабораторията едновременно и за двата: ISO и IEC 17025.

Най-общо казано получаването на акредитация индикира компетентността на лабораторията да извършва допинг анализи по общи механизми, критерии и стандарти с другите акредитирани антидопингови лаборатории по света. Необходимостта от международно сътрудничество в тази област е задължителен елемент, за да се поддържа високо професионално, експертно и технологично ниво.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Задачите, които предстоят пред Българската държава за разрешаване, в контекста на глобалната антидопингова политика, са неотложни.

Като част от Европейската и Световна общност, България трябва да има интегриран подход в борбата срещу допинга в спорта. Никоя страна сама, изолирано не би могла да постигне това, което може да се постигне след обединяване усилията на всички страни при решаване на проблемите с допинга.

В заключение следва да отбележим, че предизвикателствата, които стоят пред националната антидопингова система в България, са огромни и са свързани най-общо казано с легитимирането ѝ пред света, доказване на надеждност, изграждане на доверие, заявяване на способност за спазване на правила, предвидимост и лоялност. Все категории, които са трудоемки и отнемат много време за утвърждаването им. Именно затова е необходимо моделирането и провеждането на последователна национална политика в тази област.

Това безспорно ще повиши и ефективността в борбата срещу допинга в България, ще допринесе за устойчиво развитие на

националната антидопингова система и същевременно с това, ще е предпоставка за утвърждаване името на българския спорт като спорт без допинг, както и за издигане на неговия авторитет и престиж на международно ниво.

БЕЛЕЖКИ

1. Вж. "Biomedical Side Effects of Doping", (Peter et al., 2001, published by Federal Institut for Science in Sport, p. 5; Houlihan, Barrie (2002): Dying To Win. Doping in Sport and the Development of Anti-Doping Policy, p.12. Second Edition. Council of Europe Publishing.

2. Вж. Paul Marriott-Lloyd, Drugs in Sport: UNESCO Provides an International Legal Framework, (21 April 2008).39, available at:
http://portal.unesco.org/shs/en/ev.phpURL_ID=9682&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=-465.html

3. Вж. WADA Кодекс 2003,
http://www.wadaama.org/rtecontent/document/code_v3.pdf.

4. Вж. P. David, A Guide to the WADC. A Fight for the Spirit of Sport, quoted, p. 53 et seq.

5. Вж. WADA Стандарти

<http://www.wada-ama.org/en/World-Anti-Doping-Program/>

6. Вж. чл. 3 от Конвенцията срещу допинга в спорта на UNESCO;
<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/sport/anti-doping/international-convention-against-doping-in-sport/>